

Protesty proti intendantuře Národního divadla

v novinách jen jen prší; kolo zahájil Klub českých dramatiků, po něm přichází Literární odbor Umělecké besedy a Kruh a přišel nebo přijde snad i Máj... slovem zase jednou slavnostní defilé všeho literárního spolkařství českého. Přitom není záležitost nikým jasně vysvětlena a hlavní věci, zdá se, jsou rány v buben a prapor. Víme jen, že intendatura zakázala Mahenovu Uličku, patrně jako domněle ohrožující mravnost nebo náboženskost.

Myslím, že všechny tyto protesty zůstanou popsáním papírem, pokudad nebude odstraněno právo intendantury zakročovatí proti hrám, které jí z toho nebo onoho důvodu nevyhovují. Není pochyby, že dnes prožíváme dobu reakce ve všem životě veřejném, ale příčina její vězí hloub, než se obyčejně soudí: leží v malodušnosti lidí postavených v popředí veřejného života českého, a tam neleží ode dneška, nýbrž odedávna... dávno před válkou: dnešek jí jen odkryl. Divadlem českým, právě jako jiným uměním českým všeho druhu, bylo vždycky hráno v míř politickými stranami; Národní divadlo bylo od svého počátku žalostné politikum; o správných jeho rozhodování se vždycky sub specie politiky a jejich kombinací. Tak na př. zemřelý intendant dr Herold jen z politických důvodů zadal roku 1900 dnešní společnosti správu Národního divadla. Umění bylo u nás vždycky děvkou politiky, poněvadž český člověk, sám nesvobodný v duši, nedovede představit si jeho blaživé síly osvobodivé a nemá k němu poměru, pokud ho nemůže tyranisovat nebo jím obchodovat.

A stejná malodušnost nejen mezi politiky, ale i mezi umělci a literáty. České literární spolky měly nejednou a mají úroveň bulkařských společností ze Zlámané Lhoty: humbuk, klep, tlach, pomluva, násilnictví, drážství, surovost ducha i srdce, kterých bys mohl jinde pohledat. V nich sedí jednotlivci, kteří se literárně „uplatňují“ způsobem nedovoleným ani mezi slušnými hokynáři. Literáti sami, aby pronikli na jeviště Národního divadla, slízájí zadní nebo boční schody, antišamburují, plazí se, šplhají, porušují pořad instance opravdu věčné; dávají se souditi neodborníky, jen když jest jim to na prospěch. Kde vzítí úctu k *takovýmto* představitelům umění?

Proto zní tak falešně všechny tyto protesty, všechny tyto projevy pro volnost uměleckou; cítíš nejen ty, ale každý opravdovější znatel lidí. Dejte těmto lidem moc a budou rdousití stejně, jako rdousí ti, kdož jí mají náhodou dnes. Proto jest to všecko neupřímá theatralita, při níž jeden aranžér ohlíží se úkosem po druhém a mžouraje očima drtí mezi zuby: *Cui prodest?*

Ještě k protestům proti intendantuře Národního divadla

Nedělní Národní listy obírají se ve své úvodní lokálce mou glossou o protestu spolků spisovatelských proti intendantuře Národního divadla. Tvrdí se tam, že dnešní neblahý stav jest zaviněn tím, že Národní divadlo *není* dnes politikum; kdyby bylo politikum, nebyl by prý možný.

Můj pan oponent se mýlí: Národní divadlo *jest* dnes politikum, ovšem politikum *státní*, jako bylo dříve politikum *samosprávné*. A já tvrdím, že pojímání umění jako

politikum, byť i samosprávné, jest nesprávné, nebezpečné a vyspělý kulturní národ pokořující. Ani intendant, odpovídající své straně politické nebo většině sněmovní, nezaručuje mně, že nebude neblaze zasahovatí ve věci umělecké. Daly by se přece celé sloupce vyplniti hříchy, jichž dopustila se samospráva, a právě česká samospráva na umění. A opakují znova svou myšlenku, že nebude lépe, pokud národ nepřizná umění úplnou volnost, to jest úplnou vnitřní svéprávnost, bez poručnickování a zasáhání činitelů a zřetelů neuměleckých a mimouměleckých.

Protesty proti intendantuře Národního divadla

(Glossa třetí a doufám poslední)

Národní listy nechtějí, zdá se, pochopiti stanovisko, které jsme zaujali k protestům literárních sdružení českých proti intendantuře. Vykládám je tedy všem lidem dobré vůle znova. „*Peccatur intra et extra muros*,” řekli jsme si při této příležitosti. Hřeší se ve městě, hřeší se i mimo ně! A když spisovatelstvo české podtrhlo gestem tak rozmáchlým *extra*, upozornili jsme, že by se nemělo přehlížeti *intra* neméně závažné, což jsou v tomto případě hříchy samosprávy politické i správy divadelní. Že bychom bránili spisovatelům v jejich protestu, není pravda; naopak však jest pravda, že spisovatelstvo samo od svého projevu valného úspěchu si neslibuje, že tedy projev ten samo cítí méně jako *dekoraci*. Prozrazuje to bezděky p. dr Hanuš Jelínek, jeden z aranžérů tohoto protestu, piše-li v 5. čísle Lumíra: „Česká literární veřejnost bude očekávatí výsledek těchto kroků s napětím, *ač ne bez jistého skepticismu*“... Není také pravda, že můj milý spoluredaktor p. Kratochvíl svou znamenitou alegorickou lunetou karikoval odbornou literární porotu, tuto imaginární posud instituci, jejímž prvním znakem musila by býti úplná nezávislost její na správě. Nikoliv: p. Kratochvíl kreslil na hřbet velmi konkrétný a velmi zasloužilý a napsal jasně také na čí: slavné dnešní správy Národního divadla.

Naše řeč

S tímto názvem vychází asi od čtvrtí leta měsíčník pro vzdělávání a třibení jazyka českého, vydávaný třetí třídou České akademie a redigovaný dobrými odborníky Bilým, Smetánkou, Vlčkem a Zubatým. Číslo od čísla list se zdokonaluje a tři sešity posud vydané přinesly již několik pěkných článků a rozsily hojnost jisker, žehnocích, ale i prosvětlujících egyptskou tmou naši jazykové nevzdělanosti. Není nejmenší pochyby o tom, že Naše řeč přichází včas; takového zpuštění jazykového jako nyní nebylo dávno v Čechách. Časopis podjal se svého očištného díla v Augiášově chlěvě dnešní spisovné češtiny s humorem a vtípem, které bývají v takovém případě nejlepšími nástroji. Naše řeč nepranýřuje jen jazykových hříchů zvláště mrzkých, neopravuje také apodikticky nesprávnosti, nýbrž přináší i stati filologické a estetické (v posledním sešitě výborný článek Fr. Táborského o překladatelském umění a neumění). A tak jest to správné: nestačí pouhé brusičství a opravářství, třeba buditi i jazykové myšlení a uvědomění, třibiti jazykovou logiku a soudnost, siliti jazykovou výrazivost, ač má-li se zdolati dnešní jazyková lhostejnost a tupost.